

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

Asia: VNS 3/2021 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022–2025

Pydyttynä lausuntona esitän kunnioittavasti seuraavan.

Julkisen talouden suunnitelman sisältämät tutkimusrahoituksen leikkaukset ovat huolestuttavia.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan strategisen tutkimusrahoituksen valtuutta alennetaan edelliseen kehyspäätökseen verrattuna 25 miljoonaa euroa ja Suomen Akatemian tutkimushankkeiden myöntämisvaltuutta 10 miljoonaa euroa pysyvästi vuodesta 2023 alkaen. Suunnitelmassa myös todetaan, että Suomen Akatemian myöntämisvaltuutta laskee myös rahapelitoiminnan tuottoarvion aleneminen ja määräaikaisen kompensaaion päätyminen vuonna 2024.

Julkisen talouden suunnitelma on ristiriidassa koulutuspoliittisen selonteon tavoitteiden ja toimenpiteiden kanssa.

Päätös alentaa strategisen tutkimusrahoituksen valtuutta ja Suomen Akatemian valtuutta on ristiriidassa koulutuspoliittisen selonteon tavoitteiden ja toimenpiteiden kanssa. Koulutuspoliittisen selonteon mukaan hallitus on sitoutunut tutkimus- ja kehittämispanosten kasvattamiseen. Suomen Akatemian tutkimusrahoituksen supistaminen ei kasvata vaan pienentää tutkimus- ja kehittämispanosta.

Koulutuspoliittisen selonteon tavoitteena on, että koulutus ja tutkimus sekä niiden tuottama osaaminen uudistavat suomalaista yhteiskuntaa ja työelämää. Kuten selonteossa todetaan, korkealla kansainvälisellä tasolla tehtävä tutkimus, joka kytkeytyy saumattomasti koulutukseen, on keskeinen edellytys sille, että Suomesta tulee edelläkävijä uuden tiedon ja osaamisen tuottamisessa, käyttöönotossa ja soveltamisessa.

Julkisen talouden suunnitelmassa leikkaukset kohdistetaan Suomen Akatemiaan, jonka rahoitus kohdistuu kansainvälisen vertaisarvioinnin perusteella laadukkaimpiin tutkijoihin ja tutkimusideoihin ja jonka rooli tutkimuksen ja sen hyödyntäjien vuorovaikutuksessa on vahva ja kasvava.

Julkisen talouden suunnitelma kytkee tutkimusrahoituksen rahapeliteottoihin. Kytkentä voi merkitä nyt ilmoitettuun verrattuna moninkertaisia leikkauksia.

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan yleisluonteisesti, että rahapeliteottojen aleneminen ja määräaikaisen kompensaaion päätyminen laskevat Akatemian myöntövaltuutta, mutta yksityiskohtia ei suunnitelmaan sisälly.

Julkisen talouden suunnitelmassa tutkimusrahoituksen taso tehdään näin riippuvaksi rahapelitoiminnan tuotoista tavalla, joka on suomalaisessa tiedepolitiikassa ennennäkemätön.

Kuten valtioneuvoston asettama rahapelijärjestelmän tulevaisuuden vaihtoehtoja selvittänyt työryhmä on todennut, Suomen Akatemian tutkimusrahoituspäätökset tehdään myöntövaltuudesta ja rahoitetaan pääosin budjettikehyksen sisältä, eikä rahapelimomentin ja yleiskatteellisen rahoituksen momentilta rahoitettavan toiminnan kesken ole mitään eroa. (VN julkaisuja 2021: 12, s. 66.)

Suomen Akatemian rahoitustoiminnan pitkäjänteisyys huomioon ottaen rahapeliteottojen alenemisen kompensatioon kytkeytyvät kysymykset tulee välttämättä ratkaista pikaisesti. Julkisen talouden suunnitelmassa tehty linjaus kompensatiosta vuosille 2022 ja 2023 ei ole Akatemialle riittävä, koska odotettavissa oleva rahoitustaso vuonna 2024 vaikuttaa hyvin merkittävästi myöntövaltuuteen jo vuonna 2022 ja erittäin merkittävästi vuodesta 2023 alkaen.

Julkisen talouden suunnitelma vaarantaa kestäväää kasvuun liittyviin osaamistarpeisiin vastaamisen ja kestäväää kasvua tukevien yhteistyömallien kehittämisen.

Suomen Akatemian rahoituksesta noin 90 prosenttia kohdistuu yliopistoille; strategisen tutkimuksen rahoituksesta vastaava osuus on noin 70 prosenttia. Muu osa rahoituksesta kohdistuu valtion tutkimuslaitoksiin. Niinpä esitetyt 35 miljoonan euron leikkaukset tarkoittavat vuodesta 2023 alkaen noin 26-27 miljoonan euron pysyvää vähennystä yliopistoissa tutkimukseen käytettävissä olevasta rahasta eli noin 2 prosenttia yliopistojen koko tutkimusrahoituksesta. Valtion tutkimuslaitoksiin kohdistuu siis arvioilta 8-9 miljoonan euron pysyvä vähennys.

Rahapeliteottojen alenemiseen kytkeytyt leikkaukset saattaisivat tarkoittaa jopa lähes 10 prosentin vähennystä yliopistojen kaikkien tutkimusrahoitukseen. Leikkauksilla olisi siis erittäin merkittävä vaikutus.

Tutkimuksesta leikkaaminen leikkaa myös koulutuksesta. Tutkimus on yliopistoissa opetuksen perustana, ja Suomen Akatemian ja strategisen tutkimuksen neuvoston rahoituksella toimivat tutkijat ovat opetuksessa merkittävässä roolissa. Yliopistoissa annettavaan, tuoreeseen ja korkealaatuiseen opetukseen kohdistuva leikkaus vaarantaa kestäväää kasvuun liittyviin osaamistarpeisiin vastaamisen.

Suomen Akatemia tukee monin tavoin vuorovaikutusta ja kumppanuuksia tutkimuksen ja sen hyödyntäjien välillä. Lippulaivaohjelma, tutkimusinfrastruktuurirahoitus ja TKI-kumppanuuksien erityisrahoitus ovat esimerkkejä Akatemian tutkimusrahoituksesta, jolla tuetaan vahvasti tutkimusorganisaatioiden ja elinkeinoelämän yhteistyötä. Strategisen tutkimuksen ohjelmissa puolestaan etsitään ratkaisuja ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin tukemalla sekä korkealaatuista tutkimusta että siihen pohjautuvaa monimuotoista vuorovaikutusta muun yhteiskunnan kanssa. Sekä strategisen tutkimuksen ohjelmissa että Akatemian muussa rahoitustoiminnassa kestävään kasvun teemat ovat olleet keskeisesti esillä. Julkisen talouden suunnitelmassa esitetyt leikkaukset heikentävät Akatemian edellytyksiä ylläpitää ja kehittää kestäväää kasvua tukevia yhteistyömalleja.

Helsingissä 25.5.2021

Jussi Vauhkonen
johtaja
Suomen Akatemia